

VOORWOORD

De meeste in dit boek opgetekende avonturen zijn waargebeurd; voor een tweetal ervan heb ik uit mijn eigen ervaringen geput, voor de rest uit die van de jongens met wie ik op school heb gezeten. Huck Finn is aan het echte leven ontleend; Tom Sawyer eveneens, maar niet aan één enkel individu; in hem zijn de eigenschappen verenigd van drie jongens die ik heb gekend, reden waarom hij tot de compositiete orde van de bouwkunst behoort.

De vormen van bijgeloof waaraan zo nu en dan wordt gerefereerd, waren ten tijde van dit verhaal – dat wil zeggen, dertig of veertig jaar geleden – algemeen verbreid onder de kinderen en slaafgemaakten in het westen van de Verenigde Staten.

Hoewel mijn boek voornamelijk is bedoeld ter vermaak van jongens en meisjes, hoop ik dat het om die reden niet gemeden zal worden door mannen en vrouwen; ik heb namelijk onder meer beoogd volwassenen op een aangename manier te herinneren aan wat zijzelf zijn geweest, en aan wat hun gevoelens waren en hoe ze dachten en spraken, en aan de zonderlinge zaken waarmee ze zich soms bezighielden.

Hartford, 1876

DE SCHRIJVER

HOOFDSTUK 1

‘TOM!’

Geen antwoord.

‘Tom!’

Geen antwoord.

‘Waar zou die knaap toch uithangen? Tom toch!’

De oude dame trok haar bril omlaag en keek over de rand de kamer rond; daarna duwde ze hem omhoog en keek eronderdoor. Ze keek er zelden of nooit doorheen om zoiets onbeduidends als een jongen te zoeken, want het was haar deftige exemplaar, haar vurige trots, bedoeld voor de ‘sier’ en niet om dienst te doen; ze had net zo goed door twee kacheldeksels kunnen kijken. Ze keek een ogenblik onthutst en zei toen, niet echt woedend maar luid genoeg om voor het meubilair verstaanbaar te zijn: ‘Wacht maar, als ik je te pakken krijg, dan zal ik...’

Ze maakte haar zin niet af, want ze had zich intussen gebukt en porde met de bezem onder het bed, en ze had al haar adem nodig om het porren kracht bij te zetten. Het enige wat ze oprakelde, was de kat.

‘Zo’n knaap heb ik van mijn leven nog niet meegemaakt!’

Ze liep naar de deuropening en speurde van daaruit tussen de tomaatplanten en nachtschade die samen de tuin vormden. Geen Tom. Ze verhief haar stem, in een hoek die berekend was op de verte, en schreeuwde: ‘T-ó-h-ó-m!’

Achter haar klonk enig gerucht en ze draaide zich om, net op tijd om een kleine jongen bij de achterkant van zijn buis te grijpen en te voorkomen dat hij ontsnapte. ‘Daar heb ik je!’

Dat ik niet aan die kast heb gedacht. Wat deed je daar?’

‘Niks.’

‘Niks? Kijk eens naar je handen, en kijk eens naar je mond. Wat is dat voor goedje?’

‘Dat weet ik niet, tante.’

‘Nou, ik weet het wel. Dat is jam, en niks anders. Ik heb je wel veertig keer gezegd dat ik je zou villen als je niet van die jam afbleef. Geef me die zweep.’

De zweep hing in de lucht. Het gevaar leek onontkoombaar.

‘O jee! Kijk eens achter u, tante!’

De oude dame draaide zich vliegensvlug om en graaide haar rokken bijeen tegen het onheil, en Tom maakte meteen dat hij wegkwam, klauterde tegen de hoge houten schutting op en verdween. Zijn tante Polly bleef een ogenblik verbaasd staan en barstte toen in een goedmoedig geschater uit.

‘Die dekselse jongen, word ik dan nooit wijzer? Heeft hij me niet al genoeg bij de neus genomen om voor hem op mijn hoede te zijn? Maar ja, hoe ouder, hoe gekker. Een oude hond kun je geen nieuwe kunstjes leren, zegt het spreekwoord. Maar hemeltjelief, hij verzint elke dag wel wat nieuws en hoe kan een mens weten wat er komen gaat? Hij lijkt precies te weten hoelang hij me kan sarren voor ik nijdig word, en hij weet bovendien dat als hij ook maar een ogenblik mijn aandacht kan afleiden, of me aan het lachen kan maken, alles weer vergeven en vergeten is en ik hem nog geen haar kan krenken. Ik verzaak mijn plicht tegenover die jongen, daarvan kunnen God en de hemel getuigen. Wie wel bemint, kastijdt zijn kind, zegt het Boek der Boeken. Ik weet dat ik zonde op zonde stapel en leed op leed, en dat voor ons allebei. Hij is van de duivel bezeten, maar Heer bewaar me! Hij is de zoon van mijn eigen zuster zaliger, het arme schaap, en ik

kan het niet over mijn hart verkrijgen hem met de zweep te geven. Elke keer als ik hem laat begaan, knaagt mijn geweten; en elke keer als ik hem sla, breekt bijna mijn oude hart. Ach ja, de mens die uit een vrouw is geboren, is kort van dagen en zat van onrust, zegt de Schrift, en ik neem aan dat dat waar is. Vanmiddag zal hij spijbelen, zodat ik hem morgen wel aan het werk zal moeten zetten om hem te straffen. Het valt waarachtig niet mee om hem op zaterdag aan het werk te zetten, terwijl alle jongens van een vrije dag genieten, maar er is niets waaraan hij zo'n hekel heeft als werken en ik moet ten minste enigermate mijn plicht tegenover hem doen, wil ik hem niet voorgoed bederven.'

Tom spijbelde inderdaad en hij amuseerde zich kostelijk. Hij was maar net op tijd thuis om Jim, de kleine zwarte huisjongen, nog voor het avondeten te helpen met het zagen van de stammen voor de volgende dag en het klieven van het aanmaakhout, dat wil zeggen, hij was op tijd om Jim zijn avonturen te vertellen terwijl Jim drie kwart van het werk deed. Toms jongere broer (of eigenlijk halfbroer) Sid was al klaar met zijn aandeel in het werk (het oprapen van de spaanders), want hij was een rustige jongen en niet in voor avontuur of kattenkwaad. Terwijl Tom zijn avondmaal nuttigde en stiekem van de suiker snoepte wanneer de gelegenheid zich voordeed, stelde tante Polly hem allerlei slinkse en heel diepzinnige vragen, want ze wilde hem tot voor hem belastende onthullingen verleiden. Zoals zoveel eenvoudige zielen vleide ze zich met de gedachte dat ze een talent voor duistere en geheimzinnige diplomatie bezat en ze beschouwde haar volstrekt doorzichtige kunstgrepen graag als wonderen van sluwe vindingrijkheid. Zodoende vroeg ze: 'Tom, het was zeker schrikbarend warm op school?'

'Ja, tante.'

‘Allemachtig warm, nietwaar?’

‘Ja, tante.’

‘Had je geen zin om te gaan zwemmen, Tom?’

Tom begon iets van angst te voelen, een onbehaaglijk soort argwaan. Hij keek onderzoekend naar tante Polly’s gezicht, maar daarvan werd hij niets wijzer. Daarom zei hij: ‘Nee, tante... nou ja, niet zo erg.’

De oude dame stak haar hand uit om aan Toms overhemd te voelen en zei: ‘Toch heb je het nu niet zo warm.’ En ze streeelde zich met de gedachte dat ze ontdekt had dat het overhemd droog was zonder dat iemand wist dat dat haar bedoeling was geweest. Desondanks wist Tom intussen uit welke hoek de wind waaide en was hij een eventuele volgende zet vóór.

‘Een paar van ons hebben hun hoofd onder de pomp gehouden; het mijne is nog nat. Ziet u wel?’

Het ergerde tante Polly dat ze dat stukje indirect bewijs niet had opgemerkt en een steek had laten vallen. Toen kreeg ze een nieuwe ingeving: ‘Tom, je hebt toch het boordje dat ik aan je overhemd heb vastgenaaid niet hoeven losmaken om je hoofd onder de pomp te houden? Knoop je jasje eens los.’

Toms gezicht klaarde weer op. Hij deed zijn jasje open. Het boordje van zijn hemd was stevig vastgenaaid.

‘Verdraaid nog aan toe. Ga dan maar van tafel. Ik was er zeker van dat je had gespijbeld en was gaan zwemmen. Maar ik vergeef je, Tom, je bent blijkbaar niet zo dom als je eruitziet, zoals het gezegde wil... en braver dan je lijkt, althans dit keer.’

Ze was half teleurgesteld dat haar scherpzinnigheid had gefaald en half blij dat Tom zich zowaar eens gehoorzaam had betoond.

Maar Sidney zei: ‘Ik wist anders niet beter of u had zijn

boordje met wit garen vastgenaaid, maar dit is zwart.'

'Wat? Ik heb het ook met wit garen vastgenaaid! Tom!' Maar Tom wachtte niet op wat komen ging. Terwijl hij de deur uit vloog, zei hij: 'Siddy, dat kost je een pak slaag.'

Op een veilige plek bekeek Tom de twee grote naalden die in de revers van zijn jasje waren gestoken en met garen omwonden, de ene met wit en de andere met zwart. Hij zei: 'Ze had er nooit wat van gemerkt als Sid niks gezegd had. Ik heb me vergist. Soms naait ze het met wit vast en soms met zwart. Ik wou verdorie dat ze het een of het ander gebruikte, zo raak ik de tel kwijt. Maar Sid krijgt een pak rammel van me, of ik eet mijn pet op.'

Hij was niet de modeljongen van het dorp. Hij kende die modeljongen echter maar al te goed en hij verachtte hem.

Binnen twee minuten, of nog minder, was hij al zijn problemen vergeten. Niet omdat hij die problemen als ook maar een greintje minder nijpend of wrang ervoer dan een volwassen man de zijne, maar omdat ze onderdrukt en voorlopig uit zijn gedachten verbannen werden door iets nieuws en machtig interessants, net zoals een volwassen man zijn tegenslagen vergeet in het licht van nieuwe en opwindende ondernemingen. Dat andere dat zich nu in zijn belangstelling mocht verheugen was een nieuwe en hooggewaardeerde manier van fluiten die hij zojuist van een zwarte had afgekeken en hij wilde niets liever dan zich er ongestoord in bekwamen. Het betrof een merkwaardig, vogelachtig effect, een soort vloeibaar getril dat werd voortgebracht door midden tijdens de muziek met korte tussenpozen de tong tegen het gehemelte te drukken. De lezer zal zich waarschijnlijk nog wel herinneren hoe het gaat, als hij ooit een jongen is geweest. Door vlijt en toewijding kreeg hij het spoedig onder de knie, en met een mond vol harmonie en een ziel vol dankbaarheid stapte hij de straat

door. Hij voelde zich haast als een sterrenkundige die een nieuwe planeet heeft ontdekt. Maar het intense, diep doorvoelde, onvermengde plezier was ongetwijfeld het grootst in het geval van de jongen, niet van de sterrenkundige.

De zomeravonden waren lang. Het was nog niet donker. Kort daarop hield Tom op met fluiten. Er liep een onbekende voor hem uit; een jongen iets groter dan hijzelf. Een nieuwkomer, van welke leeftijd of sekse dan ook, was een indrukwekkende curiositeit in het arme dorpje St. Petersburg. En deze jongen was nog netjes gekleed bovendien, netjes gekleed op een doordeweekse dag. Dat was om steil van achterover te vallen. Zijn pet was van sierlijke snit, zijn strak dichtgeknoopte buis van blauwe stof was nieuw en onberispelijk, evenals zijn kniebroek. Hij had schoenen aan, terwijl het pas vrijdag was. Hij had zelfs een stropdas om, een fleurig reepje zij. Hij zag er zo stads uit dat Tom er de kriebels van kreeg. Hoe langer Tom naar dit schitterende wonder staarde, des te meer trok hij zijn neus op voor diens piekfijne verschijning en des te armoediger scheen hem zijn eigen plunje toe. Geen van beide knapen zei een woord. Als de een bewoog, bewoog de ander, maar alleen zijwaarts, in een kringetje. Ze bleven voortdurend tegenover elkaar staan, oog in oog. Ten slotte zei Tom: 'Ik kan je gerust wel aan!'

'Dat wil ik dan wel eens zien.'

'Nou, ik kan het heus wel.'

'Dat kan je helemaal niet.'

'Dat kan ik wel.'

'Dat kan je niet.'

'Welles.'

'Nietes.'

Een onbehaaglijke pauze. Toen vroeg Tom: 'Hoe heet jij?'

'Dat gaat je misschien wel niks aan.'

‘Nou, dan zal ik zórgen dat het me wat aangaat.’
 ‘Ga je gang.’
 ‘Nog één woord en ik doe het.’
 ‘Woord-woord-woord! Alsjeblieft.’
 ‘Jij voelt je nogal wat, hè? Met één hand op mijn rug gebonden kan ik je nog met gemak aan.’
 ‘Nou, laat dat dan maar eens zíén. Je zégt alleen dat je het kan.’
 ‘Dat doe ik heus wel, als je me in de maling neemt.’
 ‘O ja, dat heb ik hele families horen zeggen.’
 ‘Wijsneus! Je vindt jezelf een hele piet, hè?’
 ‘Moet je die pet zien!’
 ‘Geef die pet maar een opdoffer als hij je niet bevalt. Waag het maar om hem af te slaan; iedereen die dat waagt zal het dun door de broek lopen.’
 ‘Je liegt dat je zwart ziet!’
 ‘Anders jij wel.’
 ‘Je liegt alleen maar dat je wil vechten, want je durft het niet eens.’
 ‘Ach, loop heen!’
 ‘Als je je grote bek niet houdt, laat ik een steen tegen je kanis afketsen.’
 ‘Dat zal wel, ja.’
 ‘Ja, dat zál ik.’
 ‘Waarom dóé je het dan niet? Waarom zég je alleen maar steeds dat je het zal doen? Waarom dóé je het niet? Omdat je bang bent.’
 ‘Ik bén niet bang.’
 ‘Dat ben je wel.’
 ‘Nietes.’
 ‘Welles.’
 Een nieuwe pauze en meer zijdelingse blikken en geschui-

fel om elkaar heen. Even later stonden ze schouder aan schouder. Tom zei: 'Ga uit de weg!'

'Ga zelf uit de weg!'

'Ik kijk wel uit.'

'Ik ook.'

Zo stonden ze, beiden met één voet vooruit om zich schrap te zetten, uit alle macht tegen elkaar aan te duwen en elkaar woedend aan te kijken. Maar geen van beiden won ook maar een centimeter terrein. Nadat ze zo lang hadden geploeterd tot ze er beiden verhit en rood aangelopen van waren, liet elk op zijn beurt met uiterste behoedzaamheid de spanning verslappen en Tom zei: 'Je bent een lafaard en een onderkruipsel. Ik ga het tegen mijn grote broer vertellen, die slaat je met zijn pink in elkaar, en ik zal zorgen dat hij dat doet ook.'

'Wat kan mij je grote broer schelen. Ik heb een broer die veel groter is dan hij, en die smijt hem met gemak over die schutting.' (Beide broers bestonden alleen in de verbeelding.)

'Dat lieg je.'

'Omdat jij dat zegt, is het nog niet zo.'

Tom trok met zijn grote teen een streep in het zand en zei: 'Waag het om daar overheen te stappen en ik geef je zo'n oplawaai dat je niet meer op je benen kan staan. Iedereen die dat waagt zal van voren niet meer weten dat hij van achteren leeft.'

De nieuwe jongen stapte er prompt overheen en zei: 'Je zei dat je het zou doen, dus laat maar eens zien.'

'Ik zou maar niet te dicht in mijn buurt komen als ik jou was.'

'Je zéi dat je het zou doen. Waarom doe je het dan niet?'

'Sodeju, voor twee centen dóé ik het.'

De nieuwe jongen haalde twee koperen spieën uit zijn zak en stak ze hem spottend toe.

Tom sloeg ze tegen de grond.

In een oogwenk rolden en tuimelden beide jongens door het zand, elkaar vastklauwend als katten; en een minuut lang rukten en trokken ze aan elkaars haren en kleren, stompten en krabden elkaars neus en overlaadden zichzelf met stof en roem. Kort daarop kreeg de wirwar vorm en doemde Tom op uit de nevel van de strijd, schrijlings op de nieuwe jongen gezeten en hem beukend met zijn vuisten.

‘Schreeuw om genade!’ zei hij.

De jongen worstelde alleen maar om zich te bevrijden. Hij huilde, voornamelijk van woede. ‘Schreeuw om genade!’ en het beuken ging door. Ten slotte bracht de onbekende jongen een gesmoord ‘genade!’ uit en Tom liet hem met rust met de woorden: ‘Dat zal je leren. Kijk volgende keer maar uit wie je in de maling neemt.’

De nieuwe jongen liep weg, terwijl hij zich snikkend en snotterend het stof van de kleren sloeg en zo nu en dan omkeek en zijn hoofd schudde, dreigend wat hij met Tom zou doen ‘als hij hem nog een keer in de peiling kreeg’. Waarop Tom met hoongelach reageerde en met zijn borst vooruit zijns weegs ging; maar hij had zich nog niet omgedraaid of de nieuwe jongen pakte een steen, gooide die en raakte hem tussen de schouders, om vervolgens vliegensvlug rechtsomkeert te maken en er als een antilope vandoor te gaan. Tom achtervolgde de verrader tot aan zijn huis en ontdekte zo waar hij woonde. Vervolgens betrok hij enige tijd de wacht bij het hek, de vijand uitdagend om naar buiten te komen, maar de vijand trok alleen gezichten naar hem door het raam en ging er niet op in. Ten slotte verscheen de moeder van de vijand, die Tom voor een lelijk, gemeen, ordinair sujet uitmaakte en hem beval weg te gaan. Dus ging hij weg, maar hij mompelde dat ‘zijn vingers jeukten’ om het die jongen ‘betaald te zetten’.